

Etimológiai megjegyzések

30. Cseremisiz (PS) *βoštalam* 'lachen'

A címben idézett alakon kívül még a hegyi nyelvjárársbeli (RAMST.) *βaštala-laš* (ein wenig) lachen, schmähen', *βa-štālaš* 'auslachen' változatait említhetjük a szónak.

A rokon nyelvek közül a zürj. (WUO.) V. *vaš vidžni* 'lächelnd, heiter dasitzen'; *vašjavni* 'lächeln'; (SzrSzlKomi) Pees., Szkr., KSz. *вашидзны*, FV. *вашидзны* 'улыбаться' (KRSzl.) (*ваш* 'улыбка', *вашмунны* 'улыбнуться' alakokkal hozhatjuk kapcsolatba a cseremisiz szót.

A zürjén adatok közül a *vaš* 'mosoly' szót kell alapul vennünk. A cseremisiz szó töve *βošt-*, *βašt-*, mert az *-(ā)lam* gyakorító képző, amely lehet dedominális és deverbális is például: (PS.) *ūštam* 'wischen, kehren (mit dem Besen)' ~ *ūštalam* 'streichen, abwischen vagy *pört* 'Stube, Zimmer' ~ *pörtālm* 'heimkehren, nach Hause gehen'.

A zürj. *vaš* és a cser. *βašt-*, *βošt-* alakok kifogástalanul megfelelnek egymásnak. Az eredeti **-št* hangkapcsolatból a zürjénben szabályosan *š* fejlődik (l. SUSToim. LXV, 315—6), a magánhangzók pedig mindkét nyelvben jól magyarázhatók fgr. **a*-ból.

31. Mordvin M. *taparams* '1. összezavarni, bonyolítani: 2. turkálni'

A mordvin szót JUHÁSZ—ERDÉLYI szóráján kívül még a következő forrásokból idézhetjük: (ErzRSzl.)¹ *Tanamc* 'спутать, запутать; *Tanakc* 'З. запутанный клубок ниток'; (MoksRSzl.)² *Tanarjmc* '1. путать, спутать'; *Tanarkc* 'путаница'.

A cseremisizben a mordvin szónak megfelelnek a (PS.) *toβo: t.-moβšala* 'verfitzte Baststopfe'; *toβanem* 'sich verfützen (z. B. die Flachstopfe, wenn sie vor dem Verspinnen verwahrt wird, der Bast)', *toβatem* 'verwirren'; (VASz.) *тово* 'путаница'; *товыж* (a *куктыж* szónál) 'путаница'; (MarRSzl.) *тово* 'спутавшийся пучок ниток, веревки'.

PAASONEN szótárában a fentebb idézett cser. *toβo* adat után zárójelben, megkérdőjelezve ott találjuk a mord. *tapo* szót jelentés nélkül. A mordvin szótárakban azonban nem sikerült nyomára akadnom ennek a szónak.

¹ ErzRSzl. = Эрзянско-русский словарь. Москва, 1949.

² MoksRSzl. = Мокшанско-русский словарь. Москва, 1949.

32. Finn *mahtaa* 'können, vermögen'

A finn szó etimológiájára vonatkozólag a SKES-ben a következőket találjuk: fi. *mahtas* 'voida, taitaa, kyetä; lumota' | m o r d. E. *maštoms*, M. *maštoms* 'osata, taitaa' | c s e r. *mōštem*, *mošte'm* id.

Hasonló hangalakú és jelentésű szavak a távolabbi rokon nyelvekben a vog. (BALANGYIN—VAHRUSEVA) K. *močm'äx*, *moiml'äx* 'mочь' (a *вермунке* szó alatt) és a (CSERNYECOV) É. *mustunkve* 'быть возможным допустимым' és az osztj. (KT. 551 a) Ni. *mōštatä* (*mōštätä*) Kaz. *mōššätä*, *mōššätä* 'l. verstehen, erfassen, begreifen (aus Erscheinungen), schließen, „voraussagen“; ahnen, vorausfühlen (z. B. ein künftiges Ereignis); 2. erkennen, wiedererkennen; O. *moštädä* 'herausfinden; erkennen, *mōššaištä* (Kaz.) zu erkennen versuchen.

Az osztják szót különben már SETÄLÄ egybevetette a finn, mordvin és cseremis adatokkal (ÄH. 278), melyet ő *moštalem* 'fühlen, spüren, wahrsagen, verstehen' alakban idéz.

Az obi-ugor és finn-volgai szavak összetartozásának nincs jelentéstani akadály.

A finn-volgai alakok első szótagbeli magánhangzója **a*-ra vezethető vissza. A vog. szó magánhangzója STEINITZ szerint (WogVok. 27) ősvog. **ü*-ra, az osztjáké pedig ősoosztj. **ö*-ra (vö. STEINITZ, OstjVok. 85) mehet vissza. Ezek a hangok az ősvog.-ban, ill. az ősoosztj.-ban hosszú **ü*-val váltakozhattak, amelynek fgr. előzménye több esetben **a* is lehet (l. COLLINDER, CompGr. 153—4).

A szóbelseji mássalhangzókat illetően érdekes problémával találjuk magunkat szemben. A finn-volgai és obi-ugor alakok leginkább fgr. *-*čt*-hangkapcsolat folytatásaként lehetnének érthetők. Noha ilyen hangkapcsolatra eddig nem volt példánk, feltevése mégsem indokolatlan. Az analógiaként említhető fgr. **čk* > fi. *hk*, mord. *kš*- (hangátvetéssel), cser. *šk* stb. hangkapcsolathoz (vö. TOIVONEN: FUF. XIX, 222—4) jól illik az itt tárgyalt szóban feltehető fgr. **čt* > fi. *ht*, mord. *št*, cser. *št*, obi-ugor *št*, *st* megfelelés. Az obi-ugor és finn-volgai szavak hangtani és főként jelentésbeli hasonlósága mindenesetre olyan mértékű, hogy etimológiai összetartozásukat nagyon valószínűnek tarthatjuk.

BERECZKI GÁBOR